

הערות הקוראים*

**הערות על מאמרו של הרב משה מרדכי אייכנשטיין "הליכות חיים
ממורינו הרב המובהק הגאון החסיד רבי שריה דבליצקי זצלה"ה"
(עמוד רצ"ט)**

סדר היום

אות א'. תיקון חצות בערך כחצי שעה - התיקון עצמו היה לוקח פחות מזה רק שהיה מוסיף כל מיני אמירות ולימודים. וראוי להדגיש את זה, כי הס"ק היה מעורר שאמירת התיקון מיסוד הרב (=האר"י הקדוש) אינה לוקחת זמן ארוך, והאחרונים שהוסיפו קינות ובקשות השיאו את לב ההמון מלומר התיקון, לגודל אריכותו (והיה מצרף לזה למה שעשו בחק לישראל ובתיקון ליל שבועות, בבחינת תפסת מרובה לא תפסת). [הרב בצלאל דבליצקי].

אות ג'. מברך עובר לעשייתו - מבואר דלא בירך על נטילת ידיים בעת קומו אלא אחרי עלות השחר ולפני הנטילה, ולכאורה הטעם הוא שלא רצה לברך כששורה על ידיו רוח רעה, וכיון שבאמת ידיו היו נקיות לכן בירך עובר לעשייתו. ויש לשאול הרי כבר התחיל לומר פסוקי דזמרה, וא"כ היה לו לברך לפני התפילה? ועוד - כיון דמ"מ עתה נוטל ידיו משום רוח רעה היה לו לברך אח"כ. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: כשקם נוטל משום רוח רעה של לילה, או משום שחדשים לבקרים, ושוב נוטל, לפי הדעה שאין הרו"ר עוזבת רק בהתחלף הלילה, ואז יש ליטול, ומברך עובר לעשייתו, לפני הניגוב.

אות ד' - יכול להיות שטבל במים קרים גם משום גזירת מרחצאות. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: פשיטא שמשום גזירת מרחצאות, אבל למען האמת גם ביום חול כבר היה נוהג בקרים, ובפרט בשובבי"ם מטעם תיקון.

(* ראה עוד הערות והוספות לעיל עמוד פג; קמד; קעא.

אות ה'. לעשות תנאי על כוונת שמות - משמע דלא מהני גילוי דעת פעם אחת לעולם, ועיין שע"ת סימן ח' ס"ק ט"ז. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: על הראשונות אנו מצטערים, שאתה בא לגלגל עלינו אחרונות.

אות ו'. אמר שאינו מברך בשם המקדש שמו ברבים כיון שאומרו קודם עלות השחר - ויש לשאול מאי שנא משאר ברכות השחר, ואולי כיון שקאי על ק"ש ועדיין לא הגיע זמנו, וא"כ גם אחר עלות השחר, עד כדי שיראה את חבירו וכו', אינו יכול לברכו. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: זה לא בגלל ק"ש, אלא מפני שרצה לא לברך בשו"מ, כהאר"י, וכנראה תירץ זאת בכך שיש אומרים שמברכים רק אחרי עלוה"ש וגם כך ספק וחזי לאצטרופי, ועוד צ"ע באמת בהנהגה זאת.

אות ז'. הקפיד לשמוע הברכה על התפילין מאחרים, והיה ממתין ע"כ זמן רב, ובכל זאת אם לא היה מי שיברך, לא היה מברך בעצמו. [הרב בצלאל דבליצקי]. ולפעמים אפי' הגיעו שתים ושלוש להוציאו, ולעשות להם נחת רוח לא אמר שכבר אינו צריך. [המחבר].

גם בשנים שבירך לא בירך על תפש"ר, וכך הנהיג את יו"ח [הרב בצלאל דבליצקי]. ואף לא חזר לצאת יד"ח מאחרים [המחבר].

היה מניח שבעה זוגות תפילין לצאת ידי כל השיטות - לצאת ידי שיטות לא הניח אלא רש"י (ט"ז), רש"י (רמב"ם) ר"ת. עוד הניח שימוש רבה כמנהג המקובלים, שלא נשתנה אלא בגודל ולא בפרשיות (דלא כרמ"ע מפאנו). כל שאר הזוגות שהניח היו רש"י שהיו חביבים עליו מכמה טעמים. [הרב בצלאל דבליצקי].

אות ח'. לכאורה בירך על הטלית בין הפרקים של פסוקי דזמרה, וכמו שכתב במ"ב סימן נ"ג סק"ה, וע"ש בבה"ל. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: מעיקר הדין אפשר לברך על הטלית בכל פסד"ז.

אות ט'. יש לפרש מקודם שהוא היה רגיל להתפלל לפני העמוד, ולישב בקדושת יוצר מבואר ג"כ בבאר היטב ושע"ת סימן נ"ט סק"ג (ומה שכתבתם כאן מענין ברכה על התפילין שייך לעיל באות ז'). [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: אכן כבר העירו לי על כך שלא מפורש שהוא היה הש"ץ, ובל"נ יש לתקן. ומש"כ בשע"ת וכו' זה על כל הציבור, וכן הוא ברמב"ם, אבל לא על הש"ץ, שזה מנהג מקובלים (על התפילין בהדפסה קפץ וכבר ציינתי זאת למעמד, לסדר ב'למען יעמדו ימים רבים').

אות י'. במגילת אסתר מצינו שיש לנענע ב"האגרת הזאת", אבל לא בקריאת ס"ת, רק בברכות התורה, עיין מג"א סימן קל"ט ס"ק י"ב. ובאמת יש לברר באיזה מקום בתורה כשקורין "התורה הזאת" יש לנענע, דהרי יש מקומות שאינם מורים על ספר התורה, וכגון בפרשת סוטה היינו לדין סוטה, ובריש חומש דברים הכוונה למשנה תורה, ואם נענע הלולב כשקראו ולקחתם לכם, א"כ כל שכן שיש למשמש בציצית כשקורין פרשייתה. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: באמת מחזיקים בב' ידיים בציצית, ועל התורה נהג תמיד, ובעיקר במשנה תורה, ורק לא במקום קללות או מעין כך.

אות י"א. לא הכה על החזה בסלח לנו כמנהג הגר"א - לא ידוע על דברי הגר"א בענין זה. לא היה מכה כי לדעתו אינו מנהג של רבנן קשישאי (היה אומר בשם עיון תפילה מהרמילוב [חד מהספרים החביבים עליו] כי בימים שאין מתוודים אין מכים...). [הרב בצלאל דבליצקי].

נהג לומר ביהללו או ברכו את השווא נע כעין פתח - וצ"ל בכל מקום שמופיע חטף פתח והוא מתחלק לשנים, או בשווא הבא בשתי אותיות דומות, או בשווא נע חריג (היוצא מן הכללים של שווא נע). [הרב בצלאל דבליצקי].

לכוין אצל וקרבנתו מלכנו וכו' - מבואר במג"א סימן ס', ומוזכר שם עוד כוונות, ומה עם כוונת עשרת הדברות שהובא במ"ב ריש סימן ס"א. הא שאמר "ולמדתם" פעמיים יש לומר גם משום שקשה לאומרו בשו"א נח. הא שאמר קדושת יוצר בלא מנין היינו כהרמ"א בסימן נ"ט סעיף ג'. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: בלא מנין ברמ"א נכון, אבל המ"ב כתב להחמיר להגיד במנגינת הפטרה, והוא לא נהג כך. כוונת עשרת הדברות איני יודע, אבל זה דרש על הכתובים, וכאן נהג משום האר"י.

ד' רפויה - הנה במאמר הנפלא על הליכות חייו של הגר"ש דבליצקי זצ"ל (עמוד ש"ב) נזכרה הנהגתו הנודעת לומר ד' רפויה בתיבת אחד, ועוד, וכך להאריך בה. וכבר כתב זאת בפירוש בהסכמתו לשו"ת יצחק ירנן (חלק ב') וז"ל: "בענין היגוי הדל"ת הרפה, יש לי בזה להאריך עד כדי ספר שלם, ומסקנתי היא דאדרבא, היה ראוי להחזיר עטרה לישנה, שכולם יקיימו דינא דגמרא להאריך באחד כפשוטו וכהלכתו על ידי שיאמרו שם בדל"ת רפויה, שעל ידי זה אפשר להאריך טובא וכדינא דגמרא. וכן אני נוהג זה כעשר שנים, שאף שאינני נוהג לבטא הדל"ת הרפויה כמשפטה בכל התפילה, מכל מקום בתיבת אחד אני אומר כן בכדי לקיים ההארכה בדל"ת כהלכתה. וכמו כן בתיבת ועבדתם, ואבדתם, ולמדתם, אני אומר בלי נדר הדל"ת רפויה בכדי לומר שם בשווא נח, דאם אומרים בדל"ת רגילה קשה מאד לומר אז שם שווא נח. והרגל הדל"ת הרפויה, בפרט לצעירים המסתגלים בטבעם מהר לכל דבר, אינו קשה כלל וכלל, ובפרט לכל דוברי הערבית וכן לכל דוברי השפה האנגלית, ועל ידי זה יקיימו גם מצות קרית שמע בהידור", ע"כ. וכך כתב במכתבו המובא בספר יגל יעקב עמוד צ"ה, כי זו הדל"ת הרפה האמיתית, ובה אפשר להאריך כדין עד שחושבים כל הכוונות, וכל הרוצה לקיים מצוה כתיקונה ולצאת ידי כל הפוסקים עליו לעבור לדל"ת הזאת.

אמנם שם הערה קמ"ד הוסיף בזה"ל: "וכעת שאני עובר על תשובות אלו שכתבתי אז, הנני חוזר ממה שכתבתי לנהוג בדל"ת הרפה. חדא, דיבואו לטעות בהיגוי וישמע כעין זי"ן ולא יצאו גם בדיעבד. ועוד, דאין לנו מסורת על היגוי כזה ואולי אין זו הדל"ת הרפה. ואני לעצמי, כבר הרבה שנים אחר שאני מסיים תיבת אחד כרגיל, חוזר ואומר תיבת אחד בדל"ת הרפה, ואין בזה משום כופל אחד, ואכמ"ל, אך אין להורות כן לאחרים", עכ"ל. ברם, מפי הרב אהרן גבאי שליט"א שמעתי כי אמנם שמע כזאת ממש מפי הגר"ש זצ"ל לפני כמה שנים, אך בשנותיו האחרונות ממש שוב חזר בו מדבריו אלו, ושב להורות גם לאחרים לנהוג בדל"ת זו, וכפי שגם זאת שמע ממנו. ויעוין עוד במכתב הגאון זצ"ל שבקובץ בית אהרן וישראל קי"א (עמוד קל"ז), בענין מבטא אות זו כדקדוקה.

אגב, מה שנכתב בספר יגל יעקב שם הערה קמ"ג בשם מרן הגר"י קמינצקי זצ"ל, שגם הוא היה נוהג כן, זה אינו מדוקדק. שכן חתנו העיד עליו (כפי ששמעתי

מפי הרה"ג רא"ש אכלופי שליט"א) שניסה להגות נכונה את האות דל"ת הרפויה, אלא שלא עלה בידו מפאת זקנותו, ומכל מקום עודדו שימשיך לדקדק בזה אם מצליח הוא לבטא את האות כשורה. ובספרו אמת ליעקב על השלחן ערוך (סימן ס"א הערה פ"א) הובא מפי השמועה כי מאפשרות הארכת הדל"ת רק במבטא התימני מוכחת אמיתתו של נוסח תימן, שכן רק לפיו ניתן לקיים את דין השלחן ערוך להאריך בתיבת אחד, ע"כ. אמנם בספר במחיצת רבינו (דף מ"ט) נוסף כי כן נהג בעצמו למעשה, וזה אינו לפי האמור. ואף שגם עורך הספר אמת ליעקב הנזכר העיד כן, ועוד שיש שכתבו כביכול קרא את כל קריאת שמע כהברת הספרדים, הנה שמועה זו נסתרה בקובץ אור תורה אב ה'תשע"א (עמוד תרס"ט), יעוין שם. ואיהו גופיה בהסכמתו לספר שפה ברורה כתב בהאי לישנא: "חשוב מאד לברר את האמת. כותב אנכי בלשון כזה מפני שיודע אני כי כמה אנשים יאמרו וכי מי הוא זה שבא לחדש דברים כאלה שלא שמענו מעולם, וכמו שאמר אלי אדם חשוב אחד, אחר שאמרתי לו שהברת הדל"ת הרפויה משובשת אצלנו. אמר לי, וכי תעלה על דעתך שבעל חידושי הרי"מ לא יצא ידי חובת קרית שמע כתיקונה. אני אמרתי לו, הא ודאי שיצא בדיעבד, ואפשר שהוא לעצמו קרא כהוגן, אלא שלא היה יכול לשנות הברת כל הצבור. ובאמת זה ודאי שלא יתקבלו דבריו בין כל הצבור, אבל אם אחדים יקבלום גם כן כדאי וכו', ובאמת בזמננו שישנם הרבה קהילות שמשמשים בציבור בין בהברת האשכנזים ובין בהברת הספרדים, אם כן אם ימצא האחד שיבטא אותיות אחדות שלא כפי המקובל, גם הוא לא יהיה לבוז", עכ"ד.

ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ז' סימן ש"ס) כתב: "בדברי שאלתך שלצאת ידי קרית שמע בסידורה צריך לדקדק בכל אות ואות, דהיינו א' ע', ולחלק בין דגושה וכו', וכן כתב הגר"י קמינצקי זצ"ל. הנה מו"ר הרה"ג רמ"פ זצ"ל גם כן נהג כך, וכן ראיתי שנהג כך מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל בירושלים, ועל פי רוב הרבה לא מדקדקים בזה כי קשה להם", ע"כ. אמנם לא מסתבר שהכוונה גם לדקדוק באות ד', אלא לחילוקי האותיות א' וע' וכדו'. ובפרט לפי מה שחידש מרן הגר"מ פ' גופיה בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג' סימן ה'), כי כל ההברות נחשבות לשון הקדש, אף דפשיטא שרק אחת מהן היא אמיתית ובה ניתנה תורה, כיון שכשיש קהל גדול הקוראים כן נחשבת הברתם כלשון הקדש. וממילא אין לשנות מלשון

הקדש שלו להברה אחרת, שלפי קבלת אבותיו אינה אמיתית. ועיין עוד בספר מועדים וזמנים (חלק ב' סימן ק"ע) שכתב דאין לנו שום בירור מהו המבטא בלשון הקדש כהלכה, וכעין זה עיין בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ו' סימן ל"ח, מ"ב). ולפי זה לא רק שאין ענין לשנות, אלא איסורא נמי איכא. וכיוצא בזה כתב הגר"י מרצבך זצוק"ל בספר עלה יונה (דף של"ט), שיתכן כי יסודי המבטאים השונים מקורם בחילוקי ההברות שהיו בין השבטים. ועיין עוד בשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן נ"ג, ובהערה שם), ובמקוא"ה. [הרב אלישע חן].

אות י"ג. הא שחזר למקומו אחרי ג' פסיעות שלימות י"ל כדי לרמוז שאנו רוצים להחזיר הג' פסיעות שעשה נבוכדנצר. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: מה שכתוב לחזור בב"י הוא מפני שיש רק שלוש ורצים שש מפני ששלוש זה רק כשמניע ב' רגליו עי' בב"י קכ"ג בשם מהר"י אבוהב, ולפי זה אם עושה כספר המנוחה א"צ לחזור, וע"ז כתבתי שהחז"י כותב שמ"מ יש לחזור, משום דומיא דמעמד הר סיני.

אות ט"ו. משמע שב"מלך" לא הרים עיניו. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: נכון.

הנהגות שבת קודש

אות ה'. אם הפטרה הוא חובת יחיד איך יכול המפטיר להיות קטן. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: לא ראייה, כי בקטן הקלו לעניין זה, ובין כה תקשה ואם חובת ציבור לא צריך להוציא יד"ח הציבור?

אות ו'. אחר התפילה ערך קידוש בביתו על מזונות דלא כהגר"א ואמר לי שזה הוא משום שקשה לו מיד לאכול לחם - והר"ז ללמד יצא כמה יש להזהר בפרסום דבריו, שאם אמר כך בודאי ביקש להשתמט. כי טעמו האמיתי אמר לנו כמה פעמים שהוא משום דברי רבינו קלונימוס הידועים שהובאו באו"ז ובנו"כ לשו"ע סי' רמט, להרבות בברכות אע"פ שיש חולקים. [הרב בצלאל דבליצקי].

האוצר ◆ גיליון כ'

תגובת המחבר: לגבי קידוש גם אני שמעתי משום ברכות, אבל כיון שאמר משום שקשה לו לאכול לחם ולמה ישתמט לומר הטעם של ריבוי ברכות (אף שמאד היה מצוי אצלו לומר טעם עקרוני ובעת מעשה לומר טעם יותר פשוט), מסברא יש לומר שאם לא היה סבור שיש בזה משום הפרה של עונג שבת, לא היה משלים ברכות בקידושא רבה דווקא, דהלא באותו מידה יכול גם אח"כ.

המעיר: כידוע חיבתו למנהגים ישנים, והלא כך בדיוק עשה רבינו קלונימוס, כמש"כ באו"ז סי' כב: "וכן נמצא כתוב בתשובות דערב שבת לאחר שקידש על היין היו מביאים גירמזי"לי לפני רבינו קלונימוס ולפני הזקנים והיו מברכים עליהם בורא מיני מזונות ואחר כך ברכה אחת מעין ג' כדי להרבות ולהשלים מאה ברכות ואח"כ היו אוכלים ללחם וצרכי הסעודה", אלא שהם עשו כן בלילה והוא עשה כן ביום, וטעם לזה תמצא בבה"ל סי' רמט ד"ה מותר בכל אריכות דבריו.

המחבר: ולעניין הקידוש כל זה אכניס, שכנראה כך מתענגת השבת טפי, וכך דרך סעודה לפתוח בדברים קלים, ובכלל זה גם ריבוי הברכות, ואילו לא היה זה משום עונג שבת קרוב היה להיות ברכה שאינה צריכה, אי לא כהשל"ה בדעת הרמב"ם, ובאמת כך היה מנהג פולין בדורות האחרונים גם כן, וכמו שהאריך בבה"ל בהלכות ברכות. (ולעניין חיבתו למנהגים ישנים, עכ"פ צריך הכא ליישב מה שלא נהג להחמיר כהגר"א, כמו שהחמיר בהרבה מקומות שלא כחלק מהראשונים, אכן לעמוד על כל מורכבות העניינים כרגיל אין אנחנו מספקים...).

לא נהג להגיד גוט שבת - בגליון אחר כתבו עליו שביום חול לא אמר יום טוב שאינו חג, משמע דלא עשה זכר למן במזונות. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: לא הבנתי מש"כ עם הזכר למן, אכן לא אמר גוט שבת רק שבת שלום, וביום טוב היה נוהג להגיד יום טוב, וביום חול שלום.

אות ח'. משמע שגם בת"ב שחל בשבת אמרו רבי חנניא וכו'. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: לא הבנתי.

אות ט"ז. שלא לברך על חליצת תפילין מבואר בבה"ל סימן כ"ה סעיף י"ב ד"ה והכי. [הרב דוד אריה שלזינגר].

האוצר ♦ גיליון כ'

תגובת המחבר: צ"ל כשחולץ תפילין. כיום יש חושבים שצריך לברך כשנכנס לביה"כ. ולא כן הוא, שאינו נחשב ביה"כ קבוע, רק שיש חשש שיעשה גדולים שם.

מעט מהנהגות המועדים

אות ו'. בר"ה היה מכוון את הכוונות בתקיעות - לא היה מכוון בתקיעות, ואדרבה אמר שיש להתרכז אז רק לצאת יד"ח, אבל היה מכוון בין סדר לסדר וחוזר על כל הכוונות בכל חודש אלול. [הרב בצלאל דבליצקי].

אות י"ב. עשה כפרות באשמורת עריו"כ - בשלושים שנה האחרונות עשה בעשי"ת בצהרי היום, מה שהיה קודם איני יודע. [הרב בצלאל דבליצקי].

אות ט"ו. לעניין הסליחות בליל יוה"כ שחל בשבת - הענין טעון תיקון, ובאמת היה לו בזה הרבה מו"מ ושינה דעתו כמה פעמים.

ובכן בלוח לא"י כתב לסיים בהרחמים והסליחות ובזה השלחן ח"א סי' קלא ס"ה כתב הס"ק להשיג ע"ד, שכן מד' הרמ"א משמע שאין מדלגין אלא אבינו מלכנו, ומשמע שכל השאר אומרים.

בשומע ומוסיף חלק יוה"כ (פנימי) נאספו כל רשימותיו בענין זה ומתוכם אנו למדים שהיו לו כמה חזרות בענין זה:

ברשימה אחת (שלא התברר זמנה) כתב שבירר הענין יותר ומצא שמש"כ בלוח, כ"ה במחזורי אשכנז (לשני מנהגותם) ובנוהג כצאן יוסף (שהוא מנהג פפד"מ) ועוד, ומ"מ לא הונח לו, אחר שבסידורי פולין ליתא ומשמעות הרמ"א אינו כן, ותמה על הרימ"ט האם חידש מנהג מעצמו או שכך מצא לפניו. ולמעשה סיים 'כל המשנה ידו על התחתונה', שאין לקצר בסליחות.

מתוך רשימה אחרת (כנ"ל) נראה שחזר בו וקיבל דברי הלוח, שכן לדעתו מד' ריב"ש משמע שהיה צריך לדלג את כל הסליחות במעריב, שכן לדעת הריב"ש לא התירו לומר אלא סליחות שהן בתוך התפילה, אבל סליחות של מעריב, שהן אחר התפילה היה צריך להשמיטן בכלל, ותמה על הרמ"א שלא כתב כן אע"פ שהביא

את דעת ריב"ש, וסיים שע"ד פשרה יש לקבל המנהג של הלוח ולומר סליחות מקוצרות.

ברשימה אחרת (כנ"ל) נראה שבאיזה זמן היה הענין אצלו בבחינת הן ולא רפיא בידיה, כי הביא את שני המנהגים וסיים 'ודעביד כמר עביד'.

אכן, משנה אחרונה שלו היתה כמש"כ בתחילה בזה"ש, לסיים הסליחות עד גמירא. כן העיד בפני הש"ץ הותיק והישיש רא"נ ננקנסקי שליט"א, וכך רשם הס"ק ברשימה משנת תשנ"ח (נדפסה גם היא שם) וכן בשנת תשע"ה, וכן הובא בשמו בלוח ההלכות ומנהגים משנת תשע"ה, עי"ש מילתא בטעמא, וכן אני הק' הייתי ש"ץ לפניו ביו"כ שחל בשבת, והורה לסיים עד גמירא.

ואגב גם בקרה"ת דליל שמנ"ע, שהזכיר הרב המגיה, היתה לו חזרה, שכן מתחילה היה הוא ז"ל הרוח החיה שבקריאה זו והיה מחלק העליות בעצמו, ואח"כ הדר לכל חסידיו והיה עוזב לאחר ההקפות, ומניח לקהל לעשות כרצונו.

ויש לציין שגם ביו"כ האחרון לחייו, שנת תשע"ח, סיימו בבית מדרשו את הסליחות עד גמירא. [הרב בצלאל דבליצקי].

אות כ'. לכאורה צ"ל חוץ משבת, שהוא "אחר" קדיש. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: קודם קדיש בתרא של אחרי תפילת מוסף.

אות כ"ב. לצאת מן הסוכה בפה מלא תלוי בברכה על לעיסה לחוד, והרי העיקר הוא הבליעה ואיך שייך לומר שכן הדרך לצאת מן הבית. [הרב דוד אריה שלזינגר].

תגובת המחבר: הדרך לפעמים לצאת מהבית עם משהו בפה, ואינו נחשב קביעות, ומה שהבה"ל כתב לענין שתיה כי בעידן האכילה גם שתיה קביעות ואינו דומה לנידון זה.

אות כ"ו. במנורה שבפתח החצר השאיר נר עם הרבה שמן - עשה כן גם במנורה שבפתח ביתו. [הרב בצלאל דבליצקי].

אות כ"ז. מש"כ בהנהגות הגר"ש דבליצקי זצ"ל באות כ"ז לגבי נר חנוכה שהדליק גם מחוץ לחצר וגם מחוץ לבית לצאת ידי חובת רש"י ותוס', זכיתי לשאול את

האוצר ♦ גיליון כ'

הגר"ש זצ"ל בעצמי מה פשר מנהגו זה ואמר לי שהוא חושש גם לדעת החזו"א וגם לדעת הרב מבריסק, שנחלקו כידוע אם בזמנינו שהחצרות אינן מיועדות לתשמיש אם יש ענין להדליק בפתח החצר ודעת הרב מבריסק הוא שנוהג גם בזמנינו ודעת החזו"א שבזמנינו מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר.

ולמיטב זכרוני שאלתיו על איזה נרות מברך ואמר לי שמברך על מה שמדליק בפתח ביתו. [הרב יצחק שלמה פייגנבוים, בני ברק]^א.

אות ל"ו. בליל הסדר היתה לו קערה גדולה כמנהג הגר"א - לא מובן מה ענין הגר"א לגודל הקערה. הנכון שהיה מסדר הקערה כהגר"א. והנכון שהיה מקפיד שכל הסימנים יהיו בקערה ולא מחוצה לה, ולכן הקפיד על קערה שיש בה מקום ברווח לכל. [הרב בצלאל דבליצקי].

תגובת המחבר: נפלא מאד ויישר כוחכם שהארתם נקודות אלו. בכל זאת, אציין אי אלו נקודות שיש לבעל דין לחלוק: לגבי הקערה האם זה לא משום דעת הגר"א בביאורו שיהיה הקרוב קרוב, וממילא יש להניח הכל על הקערה (ומאד מאד יהיה נכון למי שיערוך סדר במה שנהג כהגר"א בניגוד להאר"י ולהפך. הלא קונטרס שלם כתב ע"כ בזה השלחן, ולגבי דידו האם מבואר אצלו באיזה מקום?).

המעיר: אי משום הקרוב אפשר להניח לפני הקערה או בצדיה. הוא הקפיד ע"כ משום שהקערה וכל הנמצא בה מרמזים לעשר ספירות.

המחבר: הלא לכאורה הוא דווקא כשעושה כסדר האר"י, אלא שכפה"נ הוא צירף הדברים כדרכו לצאת יד"ש, (ולענין הכוונות עצמן הלא התבטא 'אני מסתדר עם זה').

פסקים והנהגות כלליות ומעט פרפראות

אות ח'. לא הניח ידו על המזוזה - היה מניח ובעיני ראיתי, וכ"ה בספר דרך ישרה. יתכן שבזמן האחרון שנחלש והתכוּפף לא התמיד בכך. [הרב בצלאל דבליצקי].

א). הערת הרב רועי הכהן זק: גם אני הקטן שאלתי אותו בזה, ואצלי היה הלכה למעשה, ואמר לי שאברך על זה שמתברר לי יותר מעיוני בסוגיא. ואז שאלתי אותו על מה הוא מברך, ולא רצה להשיב לי.

אות ל"ד. טעם העליון בואתחנן להקהל - היה רגיל לומר כן בשם ר' בצלאל הכהן, בחידושיו שבסו"ס שלחן הקריאה. וכ"ה במכתבו שבראש תיקון סופרים "סימנים". [הרב בצלאל דבליצקי].

הערה על מאמרו של הרב עמנואל מולקנדוב "האם ראוי להניח תפילין דר"ת" (גיליון יז, עמוד י"ט)

ראיתי את מאמרו של הרב עמנואל מולקנדוב בענין הנחת תפילין דר"ת והעלה שיש בזה כמה תיוהי ולכן עדיף לדקדק בתפילין דרש"י ולא להניח תפילין דר"ת. ותמוה וכי כל גדולי הדורות מזמן מהרי"ל עד זמנינו לא שמו ליבם לקושיות הרב הכותב?

והיאך יכול בן דורנו לחלוק על כל האחרונים?

ואם קשים הדברים לרה"כ יש לו להניח הדבר בצ"ע, אבל לחלוק אליבא דהלכתא על מרן השו"ע והרמ"א המשנ"ב ועוד, זאת לא שמענו.

שמעון טרבלסי

נתיבות

תגובת המחבר

יישר כח לרב שמעון טרבלסי על הערתו, ואשיב בס"ד.

א. לענין תפילין של יד הבאתי שכמעט כל הראשונים סוברים שאין מחלוקת בזה, וסה"ת כמעט דעת יחיד בדבר, והרי לא חוששים לדעות יחיד, כי אם כן- נעשה עוד הרבה סוגי תפילין. ומה לעשות שהאחרונים לא ידעו מזה, ונקטו בפשיטות שגם בשל יד צריך לעשות כר"ת, וכי בגלל זה נמחק את כל הראשונים שלא כתבו כן? ואדרבה, אם יעשו ביד של רש"י יצאו מהקושיא שהקשיתי לענין הברכה.

ב. כבר הבאתי שבספר מנחת כהן והחסד לאלפים כתבו שבתפילין של ר"ת צריך לכתוב בדיו ובחסרות ויתרות כפי ר"ת, ואין זו המצאה וקושיא שלי, אלא שיש

האוצר ◆ גיליון כ'

אחרונים שלא קיבלו את זה, משום שחשבו שר"ת יחיד במחלוקות אלו ואני ביססתי את דברי המנחת כהן והחס"ל.

ג. גם בעניין חומרי דמר הבאתי שכבר העיר כן מהר"ש אריה שהיה לפני כ 400 שנה, והארכתי לבסס דין זה.

ד. בסוף הדברים כתבתי מילתא דמסתברא, שעדיף להדר ולהחמיר בתפילין של רש"י בדברים מהותיים מאוד שיש חשש שלא יוצאים בלעדיהם, ולזכות לפחות להניח תפילין כשרות, בבחינת טוב ציפור אחת ביד משתים על העץ.

בברכה רבה

עמנואל מולקנדוב

כתובת המחברים למשלוח הערות:

הרב משה גרוסמן
mys1933@gmail.com

הרב דוד לוי
l036196043@gmail.com

הרב משה מרדכי אייכנשטיין
7648551@gmail.com

הרב אוריאל בנר
baneruri@gmail.com

הרב עמנואל מולקנדוב
e9074716@gmail.com

הרב עמיחי כנרתי
esa@etrog.net.il

הרב שמואל ישמח
shmuel6520@gmail.com